

Anykščių krašto knygnešiai

Apšega Antanas, Jurgio, gimęs apie 1848 m., valstietis, gyvenęs Gaigalių kaime (Puponių valsčius, Ukmergės apskritis). 1890.VIII.15 d. rytą per mugę Šimonyse Ukmergės uriadnikas atėmė dvi iš jo pardavinėjamų lietuviškų knygų. Po trijų valandų valstiečių minia apsupo uriadniką ir, grasindami užmušti, reikalavo gražinti atimtuosius leidinius. Vieną jų atėmė, o uriadniką primušė, šis vos ištrūko. Dvidešimt valstiečių buvo patraukti atsakomybėn. Konstantinas Lapienis, Jono, gimęs apie 1875 m.; Antanas Pajarskas, Justino, gimęs apie 1860 m. ir Antanas Šukys, Jurgio, gimęs apie 1850 m. buvo suimti ir laikyti Ukmergės, Kauno ir Vilniaus kalėjimuose. 1891.X.14. nuosprendžiu Vilniaus teismo rūmai aštuonis kalinamuosius išteisino, būtent: Jurgį Apšegą, Izidoriaus, gimęs apie 1825 m.; Vinčą Apšegą, Jurgio, gimęs apie 1848 m.; abu iš Gaigalių kaimo (Puponių valsčius); Valerijoną Apšegą, Kazio, gimęs apie 1863 m. iš Pašepčio kaimo (Puponių valsčius); Povilą Daukevičių, arba Dauką, Jurgio, gimęs apie 1863 m. iš Tatkonių kaimo (Puponių valsčius); Mykolą Pajarską, Motiejaus, gimęs apie 1864 m., iš Vodonių kaimo; Anicetą Stuką, Justino, gimęs apie 1867 m., iš Pašvenčio kaimo (Andrioniškio valsčius, Ukmergės apskritis); Jokūbą Stuką, Jokūbo, gimęs apie 1864 m., iš Lašinių kaimo (Andrioniškio valsčius) ir Dominyką Vilimą, Juozo, gimęs apie 1871 m., iš Papilių kaimo (Puponių valsčius). Vienuolika nubaudė po 2 mėnesius kalėjimo: A. Apšegą; Feliksą Dagį, Juozo, gimęs apie 1861 m. iš Skverbų kaimo (Aluotų valsčius); Tomą Černiauską, arba Sindiką, gimęs apie 1864 m., iš Raukštonių kaimo (Puponių valsčius); K. Lapienį; A. Pajarską; Petrą Pakštą, Karolio, gimęs apie 1862 m., iš Vaitkūnų kaimo (Aluotų valsčius); Justiną Šlapelį, Justino, gimęs apie 1855 m., iš Paberžių kaimo (Kupiškio valsčius); A. Šukį, Dominyką Šukį, arba Vyšniauską, Dominyko, gimęs apie 1868 m., iš Raukštonių kaimo; Juozą Uldukį, Jokūbo, gimęs apie 1865 m., iš Tumasonių kaimo (Puponių valsčius) ir Antaną Vilimą, Izijaus, gimęs apie 1858 m., iš Punkiškių kaimo (Aluotų valsčius). Be to, 1893.III.17 d. nuosprendžiu du mėnesius kalėjimo buvo nubaustas Dominykas Gasiūnas, Juozo, gimęs apie 1865 m., iš Raukštonių kaimo.

Balaišis Jurgis, Juozo, gimęs apie 1876 m., gyvenęs Vaitkūnų kaime (Aluotų valsčius, Ukmergės apskritis). Su broliais turėjo dvidešimt tris dešimtines žemės. 1892.III.6 d. į jo namus atvyko pristavas ir rado slaptą mokyklą su trim vaikais, kuriuos lietuviško rašto mokė pats J. Balaišis. Atimtas mokinių sąrašas bei "Ūkininko" metinis komplektas. Buvo nubaustas trim mėnesiam arešto. Apie 1895 m. išvyko į Peterburgą, išsimokė mechaniku.

Baranauskas Jurgis, Karolio, gimęs 1859.IV. 13d. Debeikiuose (Ukmergės apskritis), valstietis, ten ir gyveno, beturtis. 1898.II.16 d. pristavas kratė jo butą. Kratos priežastis – vasario penktą dieną pas Juozą Baranauską rastas jo laiškas. Per kratą iš Jurgio Baranausko atimta: bibliotekėlė, kurioje buvo trisdešimt vienas leidinys, tarp jų dvidešimt septyni lietuvių kalba: Atsišaukimas į brolius lietuvius Lauryno Ivinskio lietuviškos Amerikos Europos draugystės. (Plymouth, Pa 1894); Tėvynės sargas 1896. Nr. 3. 1897. Nr. 9; Auksa altorius. (Vilnius 1879 (Tilžė, 1896)); Balsas balandėlės. (Vilnius, 1863 (Tilžė, 1897)); 9 Baranauskas A.) . Tėvyniszkos giesmės. (Vilnius (Tilžė), 1892); (Burba A.) Maskolijos politika su Europa. (Tilžė, 1895); (Didžiulienė L.). Lietuvos gospadinė. (Tilžė, 1893); (Galminas F.) Kalendorius bitininkystės. (Tilžė, 1890); (Gimžauskas S.). Juokaunos dainos. (Bitėnai, 1893); 9 Jankus M.). Tiesa pasaka. (Tilžė 1891) (2); Kaip atsiginti nuo koleros. (Tilžė, 1893); 9 Kasakauskis K.) Gyrtibe ir blajwiste. (Vilnius, 1859); Katalogas (lietuviszkų knygų) gaunamų pas Otto v. Mauderode. (Tilžė, apie 1897); (Kušeliauskas S.) Vartai dangaus. (Vilnius, 1864 (Tilžė, 1897)); (Matulaitis S.). Kas yra, o kas bus! Londonas (Tilžė 1895);

(Miežinis M.). Lietuviszkai-latviszkai-lenkiszka-rusiszka žodynas. (Tilžė, 1894); 9Mykolainis P.). Katalogas (lietuviszkų knygu. Tilžė, 1895); (Olšauskas A.). Rankwedis gromatų raszymui (Chicago, III. 1896); (Paukštys J.). Spasabas grejto iżsymokinimo angelskos kalbos. (Plymouth, Pa, 1886); (Skinderis A.) Būdai gydymo nekurių ligų. (Tilžė, 1895); (Valančius M.). Istorija szventa. (Shenandoah, Pa, 1898); (Vienažindys A.). Lietuvos tėvynės dainos. (Tilžė, 1898); (Vileišis P.) Apie arklius. (Bitėnai, 1893); - Sodnas, apynei ir bitys. (Tilžė, 1894); (Zabermanas J.) . Kalendorius katalikų anr metų 1869. (Tilžė, 1868); Be to, užtiko užrašų, laiškų, liečiančių prekybą lietuviška spauda. M. Šiaučiūno sąsiuvinį su lietuviškomis patriotinėmis eilėmis. Nuo 1898.III. 23d. buvo paskirtas kardomas areštas Zarasų kalėjime. Caro 1899.VI.2 d. paliepimu trims metams ištremtas už Šiaurės vakarų, Pavyslio kraštų, Kuršo gubernija ir Rygos.

Barauskas Mykolas, valstietis, gyveno Debeikių valsčiuje (Ukmergės apskritis). 1902.XI.30 d. jį Kauno gubernorius pristatė Vilniaus generalgubernatoriui bausti už lietuvišką spaudą. 1904.V.16 d. byla nutraukta.

Barauskienė Ona, Antano, valstietė, gyveno Anykščių valsčiuje (Ukmergės apskritis), pauparė. 1893 m. iš jos policija atėmė dvidešimt devynias lietuviškas knygas: trylika elementorių, tris kalendorius ir trylika maldaknygių. Vilniaus generalgubernorius V. 8 d. ją nubaudė vienam mėnesiui arešto policijos areštinėje.

Bartkevičius Juozas, gyvenęs Anykščiuose (Ukmergės apskritis), pauparis. 1885 m. už lietuviškų religinių knygų platinimą jį taikos teisėjas nubaudė sumokėti penkiolikos rublių pabaudą. 1889.IX. 14 d. uriadniko sulaikytas Panemunėlyje, Zarasų apskrityje su šimtu dviem knygomis (keletas jų – lenkų kalba). Vilniaus generalgubernorius 1890.V.19 d. jį nubaudė dviem mėnesiam arešto policijos areštinėje.

Bartoševičienė Ona, miestietė, gyvenusi Anykščiuose (Ukmergės apskritis), pauparė. 1892 m. rudenį policininkas iš jos atėmė 48 lietuviškas ir lenkiškas knygas, turėtas pardavimui. Nubausta 1 mėnesiui arešto policijos areštinėje. Bausmę atliko nuo 1893.IV. 23 d. Ukmergėje.

Bartoševičius Pranas, Juozo, gimęs apie 1857 m. Aleksandravėlėje (Zarasų apskritis), miestietis, gyvenęs Anykščiuose, (Ukmergės apskritis), smulkus prekybininkas. 1900.IX. 25 d. uriadnikas kratė jo namus ir rado 4 lenkiškas ir 10 lietuviškų knygų: (Filiochovskis R.). Trumpas katekizmas. (Vilnius, 1860 (Tilžė 1895); (Kušeliauskas S.) Vartai dangaus. (Vilnius, 1864 (Tilžė, 1897); Paskutinis pamokslas wiena žeimajcziu kuniga priesz smerti. (Vilnius (Tilžė), 1899); Sapnų kningelė. (K 1893 (Tilžė, 1895); (Staugaitis L.) Lietuwiszka lementorius. (Vilnius (Tilžė), 1894); Ukiszka kalendarius 1900 metams. (Peterburgas (Tilžė), 1899) (2 egz.). P. Bartoševičius sakėsi knygas gavęs iš J. Gūros. Caro 1901.XI. 28 d. paliepimu nubaustas 14 d. arešto policijos areštinėje.

Braknys Povilas, valstietis, gyvenęs Ukmergės apskrityje. 1901.VI.29 d. žanadari jį sulaikė dviračiu važiuojantį nuo Šimonių į Svėdasus, kratė ir rado 1 egz. atsišaukimo: (Biliūnas J.). Lietuviai ir lietuvaitės! (Tilžė, 1900). P. Braknys iš uriadniko būstinės pabėgo.

Bubliauskas Julius, Liudviko, gimęs apie 1823 m., valstietis, gyvenęs Dauneikių kaime (Aluotų valsčius, Ukmergės apskritis), grytelninkas. 1893.II.19 d. jo namuose buvo rasta slapta mokykla, kurioje mokėsi 7 berniukai. Mokyta lietuvių ir rusų rašto, tikiybės. Vilniaus generalgubernatorius 1893.IV.22 d. mokytoją nubaudė 7 dienas policijos arešto policijos areštinėje, tėvus - po 1 rublį pabaudos.

Daraškevičius Motiejus, Martyno, gimęs 1869.IX.17d. Juodikonių kaime (Ramygalos valsčius, Panevėžio apskritis), gyvenęs Puodžių kaime, (Skrebotiško valsčius), padienininkas, valsčiaus vežikas. 1900 m. liepos mėnesio pabaigoje policija jį sulaikė Pasvalyje, nes įtarė, kad platino lietuviškus atsišaukimus. Liepos 30 dieną kratė jo butą ir rado: (Biliūnas J.). Lietuviai ir lietuvaitės! (Tilžė, 1900) (2 egz.); Bžezinskis M. Naudingi skaitymai. (Tilžė, 1898); (Lingis A.). Kas kaltas? (Tilžė, 1894) ir „gydymo knygelė“. 1900.VIII. 4. – 1901.I.29 d.d. jam taikytas kardomasis areštas Panevėžyje. Caro 1901.V.27d. paliepimu kaip bausmė įskaitytas kardomasis areštas.

Devenytė Agota, Mykolo, gyvenusi Svėdasuose, (Aluotų valsčius, Ukmergės apskritis), beturtė. 1892.XII.23d. uradnikas Svėdasuose rado slaptą lietuvišką mokyklą, kurioje mokėsi 6 vaikai, iš jų 3 mergaitės. Rastos 7 lietuviškos knygos. Mokė A. Devenytė, už tai gaudavo maisto, malkų. Ji daraktoriavo jau dvidešimt metų. Vilniaus generalgubernatorius 1893.VI.15 d. ją nubaudė 1 mėnesio arešto policijos areštinėje, namo savininę ir keturis tėvus – po dešimt rublių pabaudos arba septynių dienų areštu.

Didžiulis Stanislovas, Jono, gimęs 1850.XI.20 d. Griežionėlių dvare, (Andrioniškio valsčius, Ukmergės apskritis), bajoras, ten ir gyveno, turėjo keturiasdešimt tris dešimtines žemės. Mokėsi Panevėžio gimnazijoje, bet 1863 m. iš ketvirtos klasės išėjo. Bibliofilas, spaudos draudimo metais turėjo turtingiausią Lietuvoje lituanistinę biblioteką (pradėjo komplektuoti apie 1872 m.), susipažino su daugeliu lietuvių spaudos leidėjų, rašytojų ir literatų (jo žmona rašytoja L. Didžiulienė-Žmona). Pats tapo spaudos platintoju savo apylinkėje. Lietuviškus leidinius gaudavo iš knygnešių J. Bielinio, K. Ūdros ir kt., jo talkininkais platintojais tapo J. Šiaučiūnas, J. Mickūnaitis ir kiti. 1895-1896 m. organizavo gausius valstiečių prašymus caro vyriausybės įstaigoms dėl lietuviškos spaudos legalizavimo. 1884 m. jis padavė du prašymus Vyriausiajai spaudos reikalų valdybai, kad jam būtų leista be cenzūros trukdymo įsigyti visus lietuviškus laikraščius ir knygas. Leidimo negavo ir dar atkreipė žandarų bei policijos dėmesį į save. Žandarai ėmė tikrinti jam siunčiamus laiškus. Ukmergės apskrities ispravnikas, gavęs žinių, kad S. Didžiulis „turi įvairių veikalų biblioteką ir, beje, neviešai gauna užsienio leidinius“, įsakė pristavui padaryti kratą ir paimti necenzūruotą spaudą. Pristavas, vykdydamas šį įsipareigojimą, siekė dar ir pats pasipelnėti. 1885.II.21 d. jis kratė S. Didžiulio namus ir paėmė šešiolika draudžiamų knygų bei revolverį. Gavęs iš savininko du šimtus rublių kyšį, revolverį ir penkias „griežčiausiai draudžiamas“ knygas grąžino. Paimtos buvo šios knygos: Bobrzynski M. Dzieje Polski w zarzysie. Krakow. 1881. Tilžė 2; Deckenstedt E. Die Mithen, Sagen und Legenden der Zamaiten (Litauer). Heidelberg, 1883; Glogau O Littauer und die Littauer. Tilsit, 1869; Lelewel J. Polska. Dzieje I rzeczy jej. Poznan, 1863 Tilžė, 5; Lukaszewicz J. Dzieje kosciolow wuznania helweckiego w Litwie. Poznan, 1842-1834. Tilžė 1-2; Malczewski A. Maraja. Powiesc ukrainska. Poznan, 1862; Mitteilungen der Litauiscchen Litterarischen Gesellschaft. Heidelberg, 1883 (3 sąsiuviniai) ir Standicki K. Synowie Gedymina. Lwow, 1853. Tilžė, 3. Gegužės 1d. pristavas kratą pakartojo ir paėmė visą biblioteką, iš viso apie 700 knygų. (tiesa, slaptų knygų saugyklos nerado) ir, siūlydamas grąžinti daugumą leidinių, reikalavo dar šimto rublių kyšio. Jo negavęs,

biblioteką išsivežė į Anykščius. Čia jas išrūšiavo, 164 knygas išsiuntė į Peterburgą, Vyriausiąją spaudos reikalų valdybą. Paskui daugumą S. Didžiuliui gražino, sulaikė tik dvidešimt dvi. Daukantas S. Dainės žiamajtių. Petrapilis, 1846 (3 egz.); Gaume J. Zasady I calosc wiary katolickiej. Krakow, 1870. Tilžė 8; Jackoby K. R. Litauische Chrestonatie zum Schulgebrauch. Leipzig, 1880; (Jaknavičius J.). Ewangelie. Vilnius, 1711; - Ewangelie (Vilnius, 1756); - Ewangelie. (Vilnius, 1837); Leskien A. Brugmann H. Litauische Volkslieder und Marchen. Strassburg, 1888, Naujas testamentas. Berlynas, 1866; POLKO-litewski elementarz. Suwalki, 1862 (!); (Ugianskis J.). Regulas del skarbawu žmoniu kayp sawi rey k užleykiti nuo choleras. K 1848; (Veisas J. S.). Naujas pibelis. (Karaliaučius, 1808-1839?) ir devynias knygas be titulinį lapų. Prašymais bei įrodinėjimais vidaus reikalų ministrui, Vyriausiajai spaudos reikalų valdybai S. Didžiuliui pavyko atgauti visas knygas, išskyrus keturias: J. Gaume, K. R. Jacoby, A. Leskien ir „Naują testamentą“. Susekus „Atgajos“ draugiją, pas M. Slančiauską buvo rastas vienas Liudvikos ir S. Didžiulių laiškas, kuriame prašoma “to paties”, t. t. knygų ir raginama dirbti savo tėvynės labui. J. Miliausko užrašų knygelėje buvo užtiktas S. Didžiulio, kuriam jis seniau iš Rygos siuntinėjo „Aušrą“, adresas. 1899 m. įkliuvus knygnešiui B. Birietai, per kratą jo bute buvo rastas keletas S. Didžiulio laiškų dėl lietuviškų knygų įsigijimo (iš Vilniaus viešosios bibliotekos ir kt.) S. Didžiulis aiškinosi, kad su B. Birietą susipažino prieš 20m., juos traukė bendri bibliofiliniai interesai.

Domarkas Kazys, Juozo (apie 1865-1902.X.1.), gimęs Kartenoje, (Telšių apskritis), iš valstiečių, motina turėjo penkiolika dešimtinių žemės, kunigas. Mokėsi Kauno kunigų seminarijoje, paskirtas vikaru į Raguva, (Ukmergės apskritis). 1895.VI.13 d. kelyje Andrioniškis-Troškūnai pristavui sulaikius K. Ūdrą (žr.), pas jį rastas laiškas K. Domarkui, kuriame prašoma atiduoti 9,3 rublių skolą už Žemaičių ir Lietuvos apžvalgą. Tilžė, 1889-1896 (5 egz.). K. Domarkas buvo įtrauktas į Garšvių bendrovės bylą. Caro 1896.X.14 d. paliepiu 6 mėnesiams uždarytas į vienuolyną ir 5 m. išstremtas už Pavyslio ir Vakarų kraštų. Lapkričio 14 d. jis buvo išsiųstas į Kretingos bernardinų vienuolyną.

Gabrilavičius Konstantinas, Kazio, gimęs 1868.IV.1. Bebrūnų kaime, (Kavarsko valsčius, Ukmergės apskritis), valstietis, ten ir gyveno, su broliais valdė 8,5 dešimtines žemės. 1900.IX.13d. uriadnikas kratė jo namus ir rado 7 lietuviškas knygas: (Skinderis A.). Būdai gydymo nekurių ligų. (Tilžė, 1895); (Staciaj arba) Kalwaria. (Vilnius 1863 (Tilžė, 1895); Tikras tėvyniszkas kalendorius... 1898. (Vilnius, (Tilžė), 1897 ir 1898); Ukiszkasis kalendorius ant metų 1900. (Vilnius (Tilžė.), 1899); Wisų metų Giwenimaj szwentuju. (Vilnius, 1859 (Tilžė, 1899).) D. 6), elenemtorių ir vieną leidinį be titulinio lapo. Kaltę norėjo prisiimti žmona Malvina (Juozo duktė, Girgytė), byla nutraukta. Caro 1901.XI.28 d. paliepiu K. Gabrilavičius nubaustas 7 dienom arešto valsčiaus daboklėje. Bausmę atliko nuo gruodžio 27 d. Kavarske.

Gezevičius Vincas, Kazio, valstietis, gyvenęs Stabulankių kaime, (Debeikių valsčius, Ukmergės apskritis). 1894 m. gruodžio mėnesio pradžioje žandarų puskarininkis jį sulaikė smuklėje Utenoje, kai bandė parduoti tris lietuviškas maldaknyges. Po to kratė jo pažįstamus A. Laurinavičių ir M. Majauskiene. Vilniaus generalgubernatorius 1895.IV.10 d. V. Gezevičių nubaudė 3 dienom arešto policijos areštinėje.

Gikys Ignotas, Mykolo, valstietis, gyvenęs Vaitkūnų kaime (Svėdasų valsčius, Ukmergės apskritis), beturtis. 1886.I.31d. policija jį sulaikė Anykščiuose ir atėmė devynias

naujas knygas: (Kušeliauskas S. Sederavičius M.) Szaltinis. (Vilnius, 1863 (Tilžė 1885) (1 egz.); Naujas szaltinis. Vilnius, 1879 (Tilžė?)) (8).

Godliauskas Napoleonas, Jono, bajoras miestietis. 1886.II.20 d. uriadnikas Zanaviečių kaime (Kurklių valsčius, Ukmergės apskritis). Klemento Šulco namuose rado slaptą mokyklą su aštuoniais mokiniais (tarp jų 2 mergaitės), kurios lietuvių ir rusų rašto mokė N. Godliauskas.

Gražytė-Matulevičienė Rozalija, Juozo, valstietė, gyvenusi Kavarsko valsčiuje (Ukmergės apskritis), beturtė. 1891 m. iš jos Troškūnuose policija atėmė keturias lietuviškas maldaknyges. Vilniaus generalgubernatorius lapkričio 3 d. ją nubaudė keturiolikai dienų arešto policijos areštinėje.

Jančys Antanas, gimęs apie 1849 m., valstietis, gyvenęs Žemaitėlių kaime (Andrioniškio valsčius, Ukmergės apskritis), turėjo septyniolika dešimtinių žemės. 1894.II.23 d. uriadnikas jo namuose rado slaptą mokyklą, sulaukė penkis berniukus, o dar trys pabėgo (visi 8-9 m.), paėmė penkias knygas lietuvių kalba (tris elementorius ir dvi maldaknyges) bei vieną elementorių lenkų kalba. Mokė pats A. Jančys. Vilniaus generalgubernatorius rugpjūčio vienuoliką dieną jį nubaudė dvidešimt penkių rublių pabauda arba keturiolikai dienų arešto policijos areštinėje, o keturis tėvus – po penkis rublius pabaudos arba tris dienas arešto.

Janulaitis Pranas, Motiejaus (1874.IV.28 – 1952), gimęs Malavėnų kaime (Šiaulių valsčius), iš valstiečių, nuo 1898 m. gyvenęs Troškūnuose (Ukmergės apskritis), vikaras. Baigė Kauno kunigų seminariją. 1900 m. prasidėjus L. Vaineikio bylai ir įkliuvus broliui A. Janulaičiui, buvo kratytas tai pat P. Janulaičio butas, rasta kažkokio kunigo Stanislovo laiškas, kuriame prašoma atsiųsti dešimt egzempliorių „Tėvynės sargas“, rankraštį „Modus vivendi“ apie kovą už lietuvių kalbos teises. Vieną jo laišką dėl bendradarbiavimo spaudoje rado ir pas A. Janulaitį. Caro 1902.II.27 d. paliepimu vieniems metams ištremtas už sostinių ir jų gubernijų, Pabaltijo, Pavyslio, Vakarų kraštų ir fabrikų vietovių. Bausmę atliko Smolenske. Mirė 1952 m. Vladimiro kalėjime.

Justinavičius Antanas, Kazio, gimęs apie 1863 m., valstietis, gyvenęs Piktagalio užusalyje (Anykščių valsčius, Ukmergės apskritis), knygrišys. 1899.VI. 18 d. uriadnikas kratė jo namus ir rado dvidešimt vieną lietuvišką leidinį, tarp jų: Žemaičių ir Lietuvos apžvalgą. Tilžė, 1889-1896. 1895. Nr. 1. (1 egz.); Lietuviszkas lementorius (ir poteriai. Vilnius. (Bitėnai), 1899) (3). Caro 1900.V.3 d. paliepimu nubaustas keturiolikai dienų arešto valsčiaus daboklėje. Bausmę atliko Anykščiuose.

Kaminskas Pranas, Mato, valstietis, gyvenęs Aluotų valsčiuje (Ukmergės apskritis), bežemis, mokėsi Svėdasų liaudies mokykloje. 1899.I.30 d. policija jį užtiko daraktoriaujant Butėnų kaime (Aluotų valsčius). Mokykloje buvo aštuoniolika mokinių (dvi mergaitės), ji kas savaitę kilnojosi, mokytojas mokinį. Daraktorius mokė lietuvių bei rusų rašto. Per kratą rasti keturi lietuviški elementoriai bei trys maldaknygės, šeši rusiški elementoriai bei vienas aritmetikos uždavinynas, septyni dailyrasčio sąsiuviniai ir penkios grifelinės lentelės. Kauno gubernatorius siūlė P. Kaminską nubausti dvidešimt penkių rublių pabauda arba septynioms dienoms arešto policijos areštinėje, o aštuoniolika tėvų – po dešimt rublių pabaudos arba tris dienas arešto.

Kaniušauskas Ignas, Jono, gimęs apie 1867 m. Pandėlyje (Zarasų apskritis), Ukmergės miestietis, gyvenęs Kurkliuose (Ukmergės apskritis), vargoninkas. 1896.IV. 15 d. žandarų puskarininkis kratė jo butą ir rašomajame stale rado: (Staugaitis J.). Apie keletą tikrų ir pramanytų mėšlų. (Tilžė, 1894); (Žėbrys J.). Dovanėlė ant didesnės garbės mūsų visiems iszgamiams. Vilnis. (Tilžė), 1894. Dėl caro 1896.V.14 d. manifesto byla nutraukta.

Kardimavičienė-Česanavičiūtė Salomėja, Jono, gimusi apie 1854 m., valstietė, gyvenusi Anykščiuose (Ukmergės apskritis), pauparė. 1899.VI.19d. uriadnikas kratė jos namus ir prieangyje rado: (Staugaitis L.) Lietuviszkas lementorius. (Vilnius. (Tilžė)), 1894 m. (14 egz.) Caro 1900.III.29 d. paliepimu nubausta keturiolikai dienų arešto valsčiaus daboklėje. Bausmę atliko Anykščiuose nuo gegužės pirmos dienos.

Katinas Antanas, Motiejaus, gimęs apie 1848 m., valstietis, gyvenęs Kančiškių kaime (Anykščių valsčius, Ukmergės apskritis), turėjo tris dešimtines žemės, nuomodavo vaismedžių sodus. 1899.III.11 d. uriadnikas jį sulaikė Utenos turguje, kai valstiečių apsuptas iš vežimo pardavinėjo lietuvišką spaudą. Tuomet iš jo atėmė penkis lietuviškus kalendorius, vieną katekizmą ir penkiolika religinių paveikslėlių su lietuviškais tekstais. Vilniaus generalgubernatorius kovo trisdešimt pirmą dieną jį nubaudė penkiom dienom arešto policijos areštinėje. Tačiau policija kratė ir jo namus, spintose rado trisdešimt leidinių bibliotekėlę: Žemaičių ir Lietuvos apžvalga. Tilžė 1891. Nr. 6-8; Amžiaus galas Poponsko pyloto. (K.(Bitėnai), 1893); Auksa altorius arba szaltinis. (Vilnius, 1879 (Tilžė, 1898)); Auksa altorius arba szaltinis. (Vilnius, 1879 (Tilžė, 1898)); Auksa knigiuki. (Vilnius, 1862 (Ragainė, 1880)); (Daukantas S.) Pasakojimas apie veikalus lietuvių tautos senovėje. (Bitėnai, 1893); (Jaraševičius P.). Maldas ritmetines, 591 p.; Kaip atsiginti nuo koleros. (Tilžė, 1893); 9Kušeliauskas S.). Szkala pavargėlių siratų. 9Vilnius, 1862 (Tilžė, 1896); - Zinia apie gidima (ligu) kuno ir duszes. (Vilnius, 1879 (Tilžė, 1889?) I. Maskolių nedorybes Kražiuose. 1893. (Tilžė, 1894); Mažas szaltinis, 510 p.; Naujas szaltinis. (Vilnius, 1879 (Tilžė, 1891); (Povilionis A.). Kalba dviejų žmogų Kazimiero ir Antano. (Vilnius, 1879 (Tilžė, 1894); (Štolcas A.) Liekarsta nuog baimes smerties. (Vilnius, 1863 (Tilžė, 1881?)); (Valančius M.). Istorije szwenta. (Vilnius, 1860 (Tilžė, 1875)) Mokslas Rima-kataliku. (Vilnius, 1863 (Tilžė, 1873)); giesmyną, kalendorius, vieną knyga be titulinio lapo.

Caro 1899.XII.29. paliepimu nubaustas keturiolikai dienų arešto valsčiaus daboklėje. Bausmę atliko Anykščiuose nuo 1900.I.30 d.

Kazanavičius Mykolas, Benedikto, gimęs apie 1859 m., valstietis, gyvenęs Užušilės kaime (Kurklių valsčius, Ukmergės apskritis), turėjo aštuonias dešimtines žemės. 1903.III. 10d. policija jo namuose rado slaptą mokyklą su šešiais berniukais (7-10 metų, tarp jų du savi vaikai). Mokė lietuvių ir rusų rašto bei tikybos. Per kratą paimtas lietuviškas kalendorius, (Krečinskis J.). Rusiškas mokslas dėl lietuvininku. (Vilnius, 1902) (kirilica), trumpas katekizmas, dvi rusiškos knygos (I elementorius), penki sąsiuviniai, du rusiško rašto pavyzdžiai. Vilniaus generalgubernatorius 1903.VI.27 d. M. Kazanavičių nubaudė penkiom dienom arešto, o tris kitus tėvus – po tris dienas arešto arba tris rublius pabaudos.

Kavoliūnaitė Adelė, Adomo, gimusi 1840 m. Pienionių kaime (Anykščių valsčius, Ukmergės apskritis), gyvenusi Anykščiuose, padienininkė, pauparė. Lietuvišką spaudą platinti pradėjo apie 1878-1879 m., apsirengusi kaip elgeta jos atsinešdavo iš Prūsų.

1896.IX.17 d. uriadnikas ją sulaukė Ramygaloje ir atėmė trisdešimt dvi knygas. Apie buvimą Dievo. (Vilnius, 1860 (Tilžė, 1890) (I); Aukso altorius. (Vilnius, 1879 (Tilžė, 1896) (5); Balsas balandėlės. (Vilnius 1863 (Tilžė, 1896), du leidimai) (II egz.); Balsas (skardas) sunų ir dukterų Marijos. (Vilnius, 1862 (Tilžė, 1895) (3); (Emeryk A. K.). Sopulinga muka Vieszpaties mūsų Jezaus Kristaus. (Vilnius, 1864 (Tilžė, 1896)) (2); (Falkovskis J.). Didžioji nedela. (Vilnius, 1847 (Tilžė, 1890)) (I); Giwenymas szw. Benedykto. (Vilnius, 1860 (Tilžė, 1889)) (I); Istorija szventa trumpai apsakita. (Vilnius, 1862 (Tilžė, 1895?)) (I); (Kušeliauskas S.). Vartai dangaus (Vilnius, 1846 (Tilžė, 1895)) (3); Novenos. (Vilnius, 1863 (Tilžė, 1895)) (I); (Skinderis A.). Būdai gydymo nekurių ligų. (Tilžė, 1895) (2) ir (Račkauskis J.) Aplankymas Szvencziausio Sakramento. (Vilnius, 1862 (Tilžė, 1896)) (I) bei 225 paveikslėlius su tekstais lietuvių, lenkų ir prancūzų kalba. Lapkričio dvidešimt penktą dieną Vilniaus generalgubernatorius ją nubaudė penkiolikai dienų arešto policijos areštinėje. 1900 m. vasarą iš jos ir Jono, Motiejaus s. Levandausko (gimęs apie 1861 m. valstietis, gyvenęs Anykščių valsčiuje, padienininkas) buvo atimta dvylika lietuviškų knygų. 1900.VIII.9d. Vilniaus generalgubernatorius A. Kavoliūnaitė nubaudė vienam mėnesiui arešto valsčiaus daboklėje, o J. Levandauską dešimties rublių pabauda arba trim dienom arešto policijos areštinėje. A. Kavoliūnaitė mirė 1910 m. Anykščiuose.

Keblas Jurgis, Petro, gimęs apie 1871 m., valstietis, gyvenęs Vaičiuliškių kaime (Kurklių valsčius, Ukmergės apskritis), turėjo šešias dešimties žemės. 1895.XII. 21 d. šio kaimo valstiečio Simono Keblo namuose buvo rasta slapta mokykla, kurioje J. Keblas mokė du berniukus (10 m.) lietuvių ir rusų rašto. Užtiktos dvi lietuviškos ir trys rusiškos knygos bei du rusiškai prirašyti sąsiuviniai. Už mokymą J. Keblas gaudavo atlyginimą pinigais ir būdavo ganomi jo gyvuliai. Vilniaus generalgubernatorius 1896.II.16 d. daraktorių nubaudė trim rubliais, o du tėvus – po vieną rublį pabaudos.

Ladauskaitė Elžbieta, Jono, valstietė, gyvenusi Anykščių valsčiuje (Ukmergės apskritis), pauparė. 1893 m. sausio mėn. policija iš jos per kratą atėmė: Balsas balandėles. (Vilnius, 1863 (Tilžė, 1893)) (2 egz.); (Petravičius S.). Aplinkrasztis. (Tilžė, 1891)). 1891). 1893.III.3 d. Vilniaus generalgubernatorius ją nubaudė keturiolikai dienų arešto policijos areštinėje.

Ladauskas Ignas, Jono, gimęs apie 1854 m., valstietis, gyvenęs Anykščių valsčiuje (Ukmergės apskritis), pauparis. 1893.I.5 d. policija jį sulaukė Raguvoje ir kaltino, kad tą dieną pas valstietį Antaną Sargautą, gyvenusį Naujasodės kaime (Raguvos valsčius), platino šias knygas: (Basanavičius J.). Apie senoves Lietuvos pylis. (Tilžė, 1891) (4 egz.); (Gimžauskas S.). (7); Metine dovanele. (Vilnius, (Tilžė, 1891) (7); Lietuvos ukininku kalendorius ant meto. 1893. (Vilnius, (Tilžė, 1892) (25); (Vileišis P.). Už ką mes lenkams turime būti dėkingi (arba nedėkingi. Tilžė, 1892) (3 egz.). Ladauskas prisipažino kaltas. Jį Vilniaus generalgubernatorius 1893.III.10 d. nubaudė trim mėnesiam arešto policijos areštinėje.

Ladauskas Jonas, gyvenęs Anykščių valsčiuje (Ukmergės apskritis) 1870 m. pabaigoje per kratą pas jį rasta: (Valančius M.). Paaugusiu žmoniu kningiele. (Berlynas, 1868).

Mickūnaitis Juozas, Justino, gimęs 1851 m., valstietis, gyvenęs Zabielynės kaime (Andrioniškio valsčius, Ukmergės apskritis). Apie 1868 m. S. Didžiulis jį paskatino domėtis lietuviška spauda, o paskui ją ir platinti. Po 1885.II.21. kratos S. Didžiulio namuose pristavas kratė ir J. Mickūnaičio namus, rado lietuviškų knygų ir du sąsiuvinius, kuriuose buvo persirašyta A. Baranausko „Gromata iš Petrapilės“. Įkalčius pavyko atsiimti už šimto rublių kyšį. 1898.XI.22 d. J. Mickūnaičio namai vėl buvo kratyti ir rasta: Tėvynės sargas 1898; vienas lietuviškas kalendorius ir kita. Caro 1899.XII.15 d. paliepiamu nubaustas keturiolikai dienų arešto valsčiaus daboklėje. Toliau platino spaudą, ypač pasaulietinio turinio. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje.

Minkevičius Pranas, bajoras. 1885 m. vasario mėnesį Piktagalio kaime (Kavarsko valsčius, Ukmergės apskritis), valstiečio Motiejaus Zlatkaus namuose buvo rasta slapta mokykla su šešiais mokiniais (tarp jų dvi mergaitės), kurioje iš lietuviškų elementorių ir maldaknygių mokė P. Minkevičius.

Petkauskas Jonas, Simono, gimęs apie 1844 m., valstietis, gyvenęs Lydžių kaime (Troškūnų valsčius, Ukmergės apskritis), turėjo tris dešimtines žemės, elgeta. 1901.XII.17d. policija užtiko Piktagalio kaime (Anykščių valsčius, Ukmergės apskritis), lietuvišką mokyklą, kurios daraktoriumi buvo J. Petkauskas. Lietuviško rašto ir tikybos mokėsi dešimt vaikų tarp jų trys mergaitės, visi 5-7 metų). Kiekvienas vaikas turėjo po (Lietuwiszkas) lementorius. (Vilnius, 1901 m. (Tilžė, 1901))., be to, rastas: (Senas) aukso altorius. (Vilnius, 1866) (1 egz. kirilica). Vidaus reikalų ministras 1902.III.26 d. nubaudė penkių mokinių tėvus po penkis rublius pabaudos arba tris dienas arešto policijos areštinėje, du tėvus (Matą Kavoliūną – jo namuose rasta mokykla), Jurgį Vaicekuską (jis pakvietė daraktorių) bei patį daraktorių po dešimt rublių pabaudos arba septyniom dienom arešto.

Roličienė, Ralienė, Priedaitytė-Gaiževskytė Ona, Stanislovo, gimusi 1866 m. Nardaičių (?) dvare (Troškūnų valsčius, Ukmergės apskritis), valstietė, gyvenusi Vilniuje, felčerio žmona. 1900.V.26 d. Žagarėje sulaikius E. Geisterytę žandarai išaiškino, kad jai lietuviškas knygas siuntė O. Roličienė. 1900.XII.21 d. buvo kratytas jos butas Vilniuje, tačiau daugiau lietuviškos spaudos nerado. Caro 1901.X.20 d. paliepiamu O. Roličienė nubausta septyniom dienom arešto policijos areštinėje. Bausmę atliko Žemutinio Naugardo gubernijoje, kur tuomet su vyru gyveno.

Sasnauskas Povilas, gyvenęs Puponių valsčiuje (Ukmergės apskritis). Baigė valdinę keturklasę mokyklą. Nuo 1892 m. daraktoriavo Puponių valsčiuje ir apie Viešintas. Mokė lietuviško ir rusiško rašto, tikybos. Gaudavo išlaikymą ir po dvidešimt penkias kapeikas nuo vaiko per mėnesį. Už lietuviškos spaudos platinimą baustas šešioms mėnesiams arešto.

Stankevičius Juozas, gimęs 1874.XI.5 d., kilęs nuo Krekenavos (Panevėžio apskritis), malūno darbininkas, nuo septyniolikos metų invalidas – elgeta. Nuo 1890 m. ėmė platinti lietuvišką spaudą, keletą kartų pats nešėsi ją iš K. Ūdro ir kitų knygnešių. 1895 m. Krekenavoje turgaus dieną jį suėmė uriadnikas su keletu knygų. Šiaip taip išsisukęs nuo bausmės, toliau spaudą platino apie Anykščius, Taujėnus, Ukmergę. 1974 m. gyveno Šventupių kaime, Krekenavos apylinkėje (Panevėžio apskritis).

Stimburys Jonas, Jurgio, Anykščių vaistinės mokinys. 1903.X.22 d. Anykščių viešbučio savininkas atnešė pristavui tris LSDP atsišaukimus Jauniems kareiviams. (Bitėnai, 1903). Įtarė, kad jų savininkas yra J. Stimburys. Per kratą pas jį rasta keletas lietuviškų leidinių.

Šaltenis Kazys, valstietis, gyvenęs Anykščių valsčiuje (Ukmergės apskritis). 1903.XII.15 d. Kauno gubernatorius jį pristatė Vilniaus generalgubernatoriui bausti už lietuvišką spaudą. 1904.V.16 d. byla nutraukta.

Šileikis Pranas, valstietis, gyvenęs Debeikių valsčiuje (Ukmergės apskritis), pauparis. 1871.III.19d. žandarai pastebėjo jį prekiaujant Leliūnų miestelio Ukmergės aikštėje ir atėmė penkiolika lietuviškų knygų. 1883 m. iš jo policija vėl atėmė aštuonias lietuviškas knygas.

Taraškevičienė Marija, Adomo, gimusi apie 1876 m., valstietė, gyvenusi Kavarske (Ukmergės apskritis), bežemė, pauparė. 1899.I.17 d. uriadnikas kratė jos butą ir rado: Balsas balandės, (Vilnius, 1863 (Tilžė, 1898) ir (Staugaitis L.) Lietuviszkas lementorius. Leidimas 7. Vilnius, 1894 (Tilžė, 1895). Caro lapkričio septintos dienos paliepinu nubausta septyniom dienom arešto valsčiaus daboklėje. Bausmę atliko nuo gruodžio mėnesio dvyliktos dienos Žemaitkiemyje.

Tomkevičius Boleslovas, Jono, gimęs 1849.VII.19 d., valstietis, gyvenęs Bebrūnų kaime (Kavarsko valsčius, Ukmergės apskritis), turėjo penkias dešimtines žemės. 1900.IX.13d. uriadnikas kratė jo namus ir rado: Ukiszskasis kalendorius 1900 metams. Peterburgas (Tilžė), 1899. Caro 1901.XI.28 d. paliepinu nubaustas septyniom dienom arešto valsčiaus daboklėje. Bausmę atliko nuo gruodžio mėnesio dvidešimt septintos dienos Kavarske.

Valuckas Antanas, Antano, gimęs apie 1851 m., valstietis, gyvenęs Sudeikių užusienyje (Kavarsko valsčius, Ukmergės apskritis), žemdirbys. 1896.IX.24 d. uriadnikas gavo iš Aleksandro Zilnio dvi knygas : (Keturias raštų) apie Kražių atsitikimą. (Tilžė, 1895); (Wisų metų) giwenimaj szwentujų. (Vilnius, 1859 (Tilžė, 1894?)). D. 3. A. Zilnis nurodė, kad knygas paskolinę Antanas ir jo brolis Ignas (59 m.) Valuckai. Per kratą jų namuose naujų įkalčių nerasta. Ignui byla nutraukta, o Antanas Valuckas caro 1897.V.14 d. paliepinu vieneriems metams atiduotas viešai policijos priežiūrai.

Varnaitė Ieva, Motiejaus, valstietė, gyvenusi Kavarsko valsčiuje (Ukmergės apskritis), pauparė, tarnaitė. 1893.V.9d. uriadnikas Kavarske iš jos atėmė devyniolika lietuviškų ir lenkiškų knygų, kurias pardavinėjo prie šventoriaus. Vilniaus generalgubernatorius rugsėjo septynioliktą dieną ją nubaudė vienam mėnesiui arešto policijos areštinėje.

Venclovienė Augustina, Benedikto, gimusi apie 1834 m. Butėnų kaime, (Smilgių valsčius, Panevėžio apskritis), gyvenusi Kurklių vienkiemyje (Smilgių valsčius), turėjo 36,5 dešimtinės žemės. Ji su sūnumis ir dukterimi buvo kaltinama byloje dėl 1898.XI.18 d. pasipriešinimo valdžiai. Pristavas aprašinėjo jų turtą ir rado šešis lietuviškus leidinius:

Žemaičių ir Lietuvos apžvalga, Tilžė 1896 (vieno numerio nuoplėša); Balsas balandėles. (Vilnius, 1863 (Tilžė, 1898)); (Emeryk A. K.). Sopulinga muka. (Tilžė, 1897 ?); Grieszninkas. (Vilnius, 1863 (Tilžė, 1891)); (Račkauskis J. K.). Munką Wieszpaties Jezaus. (Vilnius, 1857 (Tilžė, 1885?)); (Strazdas A.). Giesmes. (Tilžė, 1884). Caro 1899.VI.9 d. paliepiamu A. Vencloviene buvo nubausta septyniom dienom arešto valsčiaus daboklėje. Bausmę atliko nuo liepos mėnesio šešioliktos dienos Smilgiuose.

Zavadskis Aleksandras, Aleksandro, valstietis, gyvenęs Anykščių valsčiuje (Ukmergės apskritis), žemdirbys, pauparis. 1893 m. iš jo buvo atimta dvylika lietuviškų knygų. Vilniaus generalgubernatorius liepos mėnesį šeštą dieną jį nubaudė vienam mėnesiui arešto policijos areštinėje.

Zelmanovičius Mauša, miestietis, gyvenęs Svėdasuose, Ukmergės apskritis. 1871.II.1d. žandarai iš jo atėmė penkiolika lietuviškų knygų, kurias jis paėmė iš Utenos pašto, Svėdasų kunigo Bieliausko įgaliotas.

Sudarė Audronė Berezauskienė

2004 m.